

“Riga Crypto și Lapona Enigel”

Ion Barbu

Matematicianul devin poet dintr-o ambiție, Dan Barbilian (sub pseudonimul “Ion Barbu”) a adus poezia modernistă românească la un nou nivel, promovând “poezia pură” pe care autorul o definește drept “lirism absolut”. Publicată inițial în anul **1924** și apoi în volumul “**Joc secund**” (**1930**), opera “Riga Crypto și Lapona Enigel” este un amplu **poem alegoric** pe tema cunoașterii și se înscrie în lirica modernistă prin ermetismul poeziei, insolitul metaforelor, ambiguitatea limbajului, intelectualizarea emoției și natura tematicii abordate.

Asemenea “Luceafărului” eminescian, opera este situată la **interferența genurilor literare**. Poemul are structura unui cântec bătrânesc de nuntă, “colorat” cu numeroase elemente fantastice. Scenariul epic este dublat de caracterul dramatic și de lirismul măștilor, personajele având o semnificație simbolică.

Tema principală a poeziei este iubirea imposibilă ca modalitate de cunoaștere a lumii. Sentimentul nu se poate împlini totuși din cauza incompatibilității dintre cele două lumi. Laitmotivul, simbolul central și elementul de recurență al textului este soarele. Acesta susține tema cunoașterii, în timp ce motivul fântânii semnifică ideea de profunzime, motivul nunții sugerează comuniunea perfectă, motivul somnului evocă lumea materială supusă trecerii timpului și morții, iar oglinda trimite cu gândul la artă prin sugestia reflexiei.

Titlul baladei evocă structural marile povești de dragoste din cultura universală, cu deosebirea că membrii cuplului fac parte din regnuri diferite. Termenul arhaizat “rigă” care desemnează statutul eroului masculin, înseamnă atât

rege, cât și carte de joc, ceea ce avertizează discret asupra caracterului ludic și - în asociere cu numele “Crypto” - chiar ermetic, criptic. Structura “lapona Enigel” indică aria de inspirație nordică, scandinavă și face referire la treapta intelectuală a cunoașterii pe care se afla instanța feminină.

Compoziția textului are la bază tehnica **insertiei**: la finalul unui nunți omenesci (consumată, așadar posibilă), la rugămintea unui “nuntaș fruntaș,” un menestrel “zice” ritualic povestea unei nunți imposibile: “Zi-mi de lapona Enigel/ Și Crypto, regele-ciupercă!”. **Rama** alcătuiește **prima parte** a textului și delimitează cadrul lumesc de cadrul sacru al rostirii povestirii.

Partea a doua este mult mai amplă, fiind alcătuit din mai multe tablouri în care **teme** și **motive** precum călătoria, iubirea, somnul și visul, soarele, lumina și umbra, sufletul fântână sunt ordonate poetic înspre revelarea mesajului poemului. Timpul și spațiul rămân în sfera miticului, susținând “tâlcul” poetic al al operei, iar narațiunea la persoana a III-a barocă prin preaplinul imaginației.

Înca din prima secvență, care conține **portretul** celor două personaje, se evidențiază antiteza dintre acestea: **Crypto** este o făptură vegetală, închisă în sine - metafora “inimă ascunsă”-, iubitor de umbră și de umezeală, imobil prin natura sa de ciupercă. **Lapona**, pe de altă parte, este o ființă umană evoluată. Născută în nord (“Din țări de gheață urgisită”), duce o existență dinamică și ritualică, deoarece menirea ei este aceea de a-și duce reni către sud, fiind o iubitoare de soare și de lumină. Pe traseu ei, poposește pentru odihnă în poiana lui Crypto. Asemenea “Luceafărului” eminescian, întâlnirea și comunicarea dintre cei doi se petrec în **planul oniric**, așadar în visul laponiei (“Lin adormi, torcând verdeață”), ca reflexie a unei dorințe ce intră în contradicție cu idealul de a ajunge la soare.

Dialogul dintre cei doi este structurat ca o **polemică metaforică** ale cărei semnificații compun mesajul operei. Cele mai multe “replici” sunt asumate de

vocea laponei, aşadar a omului, “fiară bătrână” care înţelege profund diferenţele dintre cele 2 lumi. Cele **trei invocaţii-descântec** ale rigăi sunt respinse argumentat de laponă: când îi oferă “dulceaţă” şi “fragi” (bogăţii ale lumii vii), aceasta spune că va găsi “mai la vale” alţii “fragezi” - cu sensul de copti, maturi- iar atunci când Crypto se oferă chiar pe sine (“Dacă pleci să culegi, / Începi, rogu-te, cu mine”), laponă îşi exprima teama că strămutarea i-ar putea aducea moartea. Conştiinţă de cumpăna afectivă pe care o traversează, laponă îşi mărturiseşte regretul de a nu putea urma glasul inimii (“Ca o lamă de blestem / Vorba-n inima-ai infipt-o!”).

Respins de Enigel, **descântecul** se întoarce în mod brutal asupra celui care l-a rostit, razele soarelui răsărit aducându-i lui Crypto nebunia. Încercarea de a-şi depăşi condiţia inferioară nu rămâne nepedepsită, întrucât **finalul** îl găseşte pe Crypto transformat ireversibil într-o ciupercă otrăvitoare, obligat să nuntească în propriul regat :”Cu Laurul-Balaurul” (...) Cu măselariţa-mireasă,/ Să-i ție de împărăteasă”.

Semnificaţiile poemului ar putea valorifica trei simboluri - chiar “mituri” (Tudor Vianu)- frecvente în lirica lui Barbu: soarele, nunta şi oglinda. Astfel, călătoria spre sud a laponei este un drum iniţiativ, iar popasul în ţinutul rigăi este o probă ce echivalează cu tentaţia de a renunţa la idealul suprem în favoarea unei “nunţi”. Aspiraţia solară a laponei surprinde faptul că **axa uman-feminin-comun** devine superioară **axei nonuman-masculin-regal**. Totodată, caracterul reflexiv al operei este evidenţiat de metafora sufletului-fântână, devenind o sugestie a omului care oglindeşte “stimulii” veniţi de la soare.

La nivel **prozodic**, alcătuirea strofică pare riguroasă iniţial, într-o succesiune de grupaje de 4 versuri, dar care nu este respectată până la final. Pe parcurs, poetul modern schimbă trăsăturile prozodice şi sonorităţile, în funcţie de mesaj şi ideea poetică. Măsura versurilor, predominant de 8-9 silabe, nu are constanţă continuă,

ci urmărește ritmurile mai lente sau mai accelerate ale dialogului protagoniștilor. Amploarea poemului face posibilă exersarea mai multor tipuri de rimă: încrucișată, împerecheată, dar și rimă imperfectă în strofele mai ample.

Așadar, poemul modern “Riga Crypto și lapona Enigel” reprezintă o sinteză inedită a celor două tipuri de sensibilități barbiene - **logico-matematică** și **estetică** - întrunite și armonizate în spațiul liric. Barbu neagă astfel o întreagă tradiție literară, înlocuind ideea impusă în literatură că dragostea este un miracol în sine, un scop absolut, cu drama incompatibilității în iubire.